

Kuhaugen - fra tysk kommandosenter til moderne høgskole

Av Svein Duvsete

To kilometer rett øst for Trondheim torg, på en ås opp for Lademoen, ligger Kuhaugen. Navnet kommer av at gården Rønningen hadde sine kuer gående der. I dag er det ingen fedrift verken på Rønningen gård eller på Kuhaugen. Et skilt ved avkjørselen fra Persaunevegen forteller at dette er militært område; der kyrne tidligere beitet, ligger i dag Kuhaugen leir med Luftkrigsskolen.

Ved første øyekast kan det virke som om Luftkrigsskolen har overtatt bygningsmassen til et nedlagt gårdsbruk. Skoleanlegget består nemlig av en mangartede bygningsmasse med trekk fra flere stilarter, de fleste samlet omkring et firkantet tun. Noen bygg ser nye ut, andre bærer umiskjennelige preg fra en annen tid, men synes funksjonelt tilpasset dagens bruk. Like etter at man kommer inn gjennom porten, ligger flere ganske nybygde hus i tegl opp på venstre side. På venstre side får man etter hvert også en toetasjes hvit og rød garasjebygning med drag av nasjonalromantikk. Så dukker det opp et hvitt trønderlånliggende bygg, et stort flerbruksbygg sammensatt av tre ulike bygg, og til sist en gråblå bygning i betong. Hva er så bakgrunnen til denne

noe uryddige bygningsmassen, hvilken historie er det husklyngen har å by på?

Det viser seg at Kuhaugen leir slik den fremstår i 2010, er et resultat av tysk militær virksomhet under andre verdenskrig og norsk militær virksomhet etter krigen. De eldste bygningene er med andre ord knappe 70 år, mens de nyeste er vel 10 år gamle.

Vi skal i denne artikkelen avlegge Kuhaugen en visitt for å bli litt mer kjent med historien til denne delen av gamle Strinda. De eldste trebygningene vil bringe oss tilbake til andre verdenskrig og tyske militære interesser. Den nyere bygningsmassen derimot vil bringe oss til norske militære interesser, og vi vil oppdage at Luftforsvaret har hatt tilhold på Kuhaugen i de siste 65 år. Dessuten skal vi bokstavelig talt gå under jorden for å se hva som skjuler seg under de to tårnbygningene på toppen av Kuhaugen.

Men først skal vi ta et kort tilbakeblikk til historien før andre verdenskrig.

Forhistorien - Kuhaugen før 1940

Kuhaugen var hamning for Rønningen gård (gammel matrikkel nr. 495), en gård ved Trondheim by som i følge de

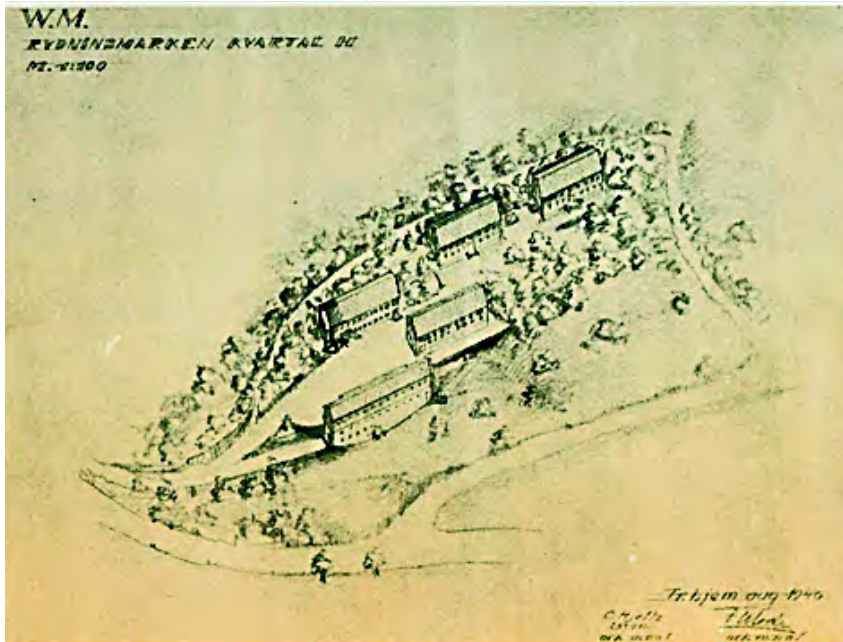
Kuhaugen (1) i 1936. Vi ser også: Bakkaunet (2), Strinda sykehus (3), Bromstad gård (4), Tunngen gård (5) og Brøset gård (Reitgjerdet asyl) (6).

Utsnitt av flyfoto tatt av Widerøes Flyveselskap. Kopi fra Universitetsbiblioteket i Trondheim.

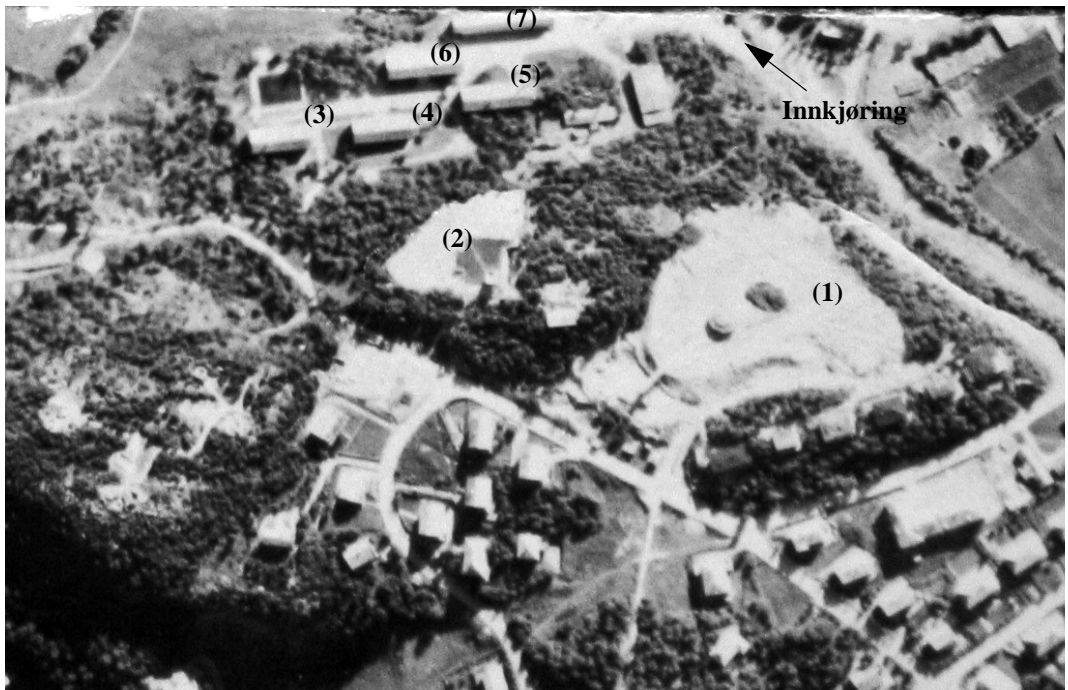
gamle jordebøker en gang (middelalderen) har vært en betydelig eiendom. Den har hatt en rekke forskjellige eiere. I middelalderen tilhørte den Bakke kloster. Ved reformasjonen kom den etter hvert over i privat eie, og navn som Drejer, Thams, Rantzau, Schöller, og von Krogh står oppført som eiere inntil gården i 1832 ble overdratt til Lorentz Lorck, som delte den opp i en rekke mindre bruk. I 1848 ble eiendommen Klingenberg med Kuhaugen utskilt, og denne eiendommen ble igjen delt i 1893, da gikk 1/3 til Trondhjem by, mens resterende del tilhørte Strinda, og fikk benevnelsen Rydningsmarken med gnr 9 og bnr 28. Av senere oppdeling er to interessante i vår sammenheng; utskillingen av Skyåsparken gnr 9 bnr 324 i 1935 og utskillingen av Gate Rydningsmarken gnr 9 bnr 378 i mars 1940. Disse

parsellene sammen med Rydningsmarken gnr 9 bnr 28 ble Kuhaugen leir.

Frem til 1940 ble Kuhaugen og området rundt, som jo var å regne langt ute på landet, altså benyttet som beiteområde. Men allerede tidlig på 1800-tallet ble deler av Kuhaugen også benyttet til militære formål. Sammen med deler av Lademoen og Rønningshaugen ble området utleid til Det Trondhjemske regiment og benyttet som skytefelt for regimentets artilleri. Skytingen forgikk fra standplass på Lade mot mål ved Rønningshøydene og Kuhaugen. På grunn av store skader på marka ble den opprinnelige leiesum i 1807 økt fra 40 til 100 riksdaler. Nå var ikke den tids artilleri, med glattløpet skyts, spesielt presist. Det resulterte i en rekke klager blant annet fra naboeiendommene Nøysomhet og Tyholt.

Denne skissen ble tegnet av arkitekten Hjelle og viser planen for en tysk leir som ved hjelp av arkitektoniske grep skulle gli i ett med den øvrige sivile bebyggelsen i området. Bilde utlånt av Luftkrigsskolen.

Luftfoto fra ca. 1942 viser at det meste av leiren er ferdigbygd, mens vannmagasinet (1) og bunkeren (2) ser ut til fortsatt å være anleggsområde. Husene er Gulbrakkka (3), Blåbrakkka (4), Hvitbrakkka (5), kjøkkenet (6) og stallen (7). Bilde utlånt av Jørn Nikolaysen.

Andre verdenskrig 1940-45

Med operasjon ”Weserübung” ble Norge for alvor trukket inn i andre verdenskrig. Den tyske invasjonen den 9. april var en kombinert operasjon som benyttet både luft-, sjø- og hærstyrker. Angrepet var rettet mot de viktigste byene i Norge, og allerede om morgenen stod de tyske okkupasjonsstyrkene i Trondheim. Byen var okkupert, og i de neste fem årene skulle tyskerne sette sitt preg på byen og omlandet.

Trondheim og Midt-Norge var et strategisk viktig område, både under selve invasjonen og under andre verdenskrig for øvrig. I april dagene 1940 ble Midt-Norge arena for et britisk motangrep, og de tyske styrker slo tilbake dette angrepet. Også for de tyske operasjonene mot Nord-Norge ble Trondheimsområdet et viktig støttepunkt for tyskerne. I den videre tyske krigføringen ble Midt-Norge av flere årsaker et strategisk viktig område. Tyskerne baserte derfor mange og store militære avdelinger i Trondheimsområdet, og de gjennomførte en storstilt utbygging av fly- og marinebaser.

Dette startet samtidig med at tyskerne sikret seg kontroll over Norge, og allerede fra juni 1940 pågikk en storstilt militær oppbygging i Midt-Norge. Utgangspunktet for de omfattende planene var for det første kampen om Atlanterhavet. Trondheims beliggenhet var gunstig som utgangspunkt for fly- og marine operasjoner i Norskehavet og det nordlige Atlanterhav. Den tyske

krigsmarinens ledelse besluttet derfor at Trondheim skulle bli hovedkvarter for den tyske nordflåten. For det andre var Trondheim et knutepunkt for kommunikasjon mellom Sør-Norge og Nord-Norge. Tyskerne bygde derfor opp et omfattende luftforsvar av området, med flyplasser, luftvernkanoner, kommandoplasser og forlegninger.

Tysk luftmiltære styrker i Trøndelag

Det tyske Luftvernartilleriet i Trondheim, Flakengruppenkommando Drontheim, som betegnelsen var, bestod av Marineflakabteilung 701 og 702. Syv luftvern batterier, (Munkholmen, Ladehammeren, Austflata/Angelltrøa, Sunnland, Leira, Fagerlia og Dalhaugplass/Kyvanet), hver med fire kanoner (88mm og 105mm), utgjorde det tunge tyske luftvernartilleriet i Trondheim. Dets oppgave var forsvar mot fly i stor høyde. I tillegg ble det utplassert en rekke lette luftvernkanoner (20-40mm) på bakken og på hustak rundt omkring i byen. 28 store lyskastere ble satt opp for å belyse inntrengende fly i mørke. Også lytteposter ble utplassert for å bidra til å varsle flyangrep. Tyskerne benyttet også sperreballonger og røyklegging til forsvaret i Trondheim.

Luftwaffes stasjonering av fly i landsdelen var situasjonsbestemt. Da marinefartøy som Tirpitz, Prins Eugen, Admiral Scheer og Hipper lå i Trondheimsfjorden (Åsenfjorden), kunne så mange som 90 kampfly stasjoneres på flyplassene i landsdelen (Værnes, Ørland, Lade, Gossen, og sjøflyhavnene Hommelvik og Ila) Da Tirpitz seilte nordover, ble antallet redusert til 20-30 fly. De allierte Murmansk-konvoiene ble etter hvert viktige mål for tyskerne, og for å lokalisere båtene baserte tyskerne 15-20 langtreckende rekognoseringsfly av typen Focke Wulf 200 Condor på Værnes fra vinteren 1942.

Til luftforsvar av styrkene og basene benyttet tyskerne både jagerfly og luftvernartilleri, og nettopp Kuhaugen, som med en høyde på 104 meter over havet ga god utsikt over Trondheimsfjorden og store deler av byen, ble funnet velegnet som kommandoplass for marinens luftvern.

Tyskerne hadde allerede i april 1940 planene klare for oppbygging av kommandosenter, kontor og forlegninger på Kuhaugen. Krigsbygningene, som bunkere, skyttergraver og kanonstandplasser var ferdige konstruksjoner (Regelbau) som tyskerne hadde med seg. Norske arkitekter sørget for tegninger og utforming av de øvrige bygningene i leiren, mens norske arbeidere sørget for oppbyggingen.

Selve hjernen i anlegget var operasjonsrommet, som ble plassert i en bunker sprengt inn i fjellet. Ved flyalarm eller fare for flyangrep ble det tyske luftvernet styrt fra operasjonsrommet i bunkeren på Kuhaugen. Inn til operasjonsrommet fløt informasjon fra en rekke observasjonsposter i Trondheimsområdet, og ut gikk ordre til de ulike luftvernartilleristillingene. Kjernen i dette informasjonssystemet var en telegrafkabel som sørget for direkte samband med observasjonsposter, luftvernatterier, samt radarstasjonene på henholdsvis Granåsen og Solemsåsen.

På Granåsen hadde tyskerne en enkel radar av typen "Freya". Den hadde en rekkevidde på 60 km og kunne måle avstand og retning til flyene. På Solemsåsen var det et "Himmelbett" radarsys-

På toppen av bunkeren er det i dag asfaltert parkeringsplass. Få tenker vel over at den skjuler en tidligere tysk kommandosentral, som faktisk er i rimelig god stand den dag i dag. Bilde utlånt av Jørn Nikolaysen.

tem bestående av en Freya og to Wurzburg radarer. Sistnevnte ga tredimensjonal informasjon (retning, avstand og høyde). Også fra kystfortene og fra en rekke utplasserte observasjonsposter var det direkte samband inn til operasjonsrommet på Kuhaugen (se tekstrammen på denne siden), og for å holde oversikt over situasjonen i luft ble denne informasjonen visualisert på et stort plottebord i operasjonsrommet.

Også på selve Kuhaugen etablerte tyskerne luftvernartilleri. Det bestod av en 20 mm kanon plassert på tårnet av kommandobunkeren, en 150 cm kanon (kalt Ida), en 60 cm lyskaster, en 20 mm "fir-ling" (maskingevær), samt en 20 mm kanon plassert på Skyåsen.

Til nærforsvar av leiren ble det rundt hele Kuhaugen lagt to kveiler med piggråd, og området mellom kveilene var minelagt. Dessuten ble det anlagt tre maskingeværstillinger, en ved det sørvestre hjørnet av lagerbygningen, en på baksiden av bunkeren mot Skyåsveien og en på nedsiden og litt vest for Hvitbrakka. I forbindelse med disse stillingene ble det gravd over 200 meter løpegraver, og det ble lagt ut 1500 meter piggråd. I tillegg ble det gravd enmannsskyttergraver (Einmannlocher) som skulle benyttes av menige og administrasjonsbefal.

Tyskerne etablerte også en radiostasjon på Kuhaugen. Selve radiatorrommet var i

Sambandsring

Kommunikasjonen fra observasjonspostene foregikk ved hjelp av et kabelsystem som så ut som en ring med en splittet hale. Langs halen, som gikk ut fra Kuhaugen, lå Marinearsenalet på Nyhavna. Deretter delte kabelen seg og gikk videre til henholdsvis Ladehamneren og Munkholmen. Selve ringen knyttet de ulike luftvern batteriene sammen med kommandosentralen gjennom en telekabel på hele 100 ledningspar. Dette var en sambandskonstruksjon som tyskerne gjerne brukte der de hadde fast stasjonering av større troppekonsentrasjoner. Ble ringen brutt et sted, hang den fortsatt sammen. Hvert punkt i ringen hadde dessuten direkte linje til nabopunktet. Luftvern batteriene disponerte også kortbølgesendere for trådløs forbindelse. Deler av denne kabelen ble benyttet av Televerket i alle fall til 1990-tallet.

bunkeren, mens antennene ble plassert like nord for denne.

I rolige perioder ble virksomheten til den tyske luftvernkommandoen styrt fra kontorene i Hvitbrakka.

Luftvernartilleriet og Luftkommando Trøndelag 1945-1961

Etter den tyske kapitulasjonen ble en rekke av de tyske militære installasjonene overtatt av norske og allierte styrker. Også Kuhaugen leir ble ledig, og i løpet av høsten 1945 flyttet Luftforsvaret inn i leiren, og frem til 1956 var Kuhaugen tilholdssted for Luftkommando Trøndelag, som var overordnet både Luftvernartilleriets og Flyvåpenets styrker i

Trøndelag. Luftkommandøren og hans lille stab fikk tilhold i Hvitbrakka.

En egen avdeling, Flyvåpenets luftvernkontor, også med tilhold i Hvitbrakka, fikk ansvar for å kartlegge og ivareta det tyske luftvernet som var plassert i landsdelen. Dette var et arbeid som hastet og som var noe delikat, for på samme tid hadde de britiske styrkene i Norge i oppdrag å destruere det tyske krigsmateriellet. Store mengder tysk materiell, kanoner, lyskastere og ulike kjøretøy, ble berget, og det meste ble lagret ved Værnes flystasjon, men flere kjøretøy, som fortsatt hadde tyske militærskilter, ble tatt i bruk av avdelingen på Kuhaugen. Innsamlingsarbeidet var såpass omfattende at avdelingen fikk tilført mer personell. Det førte til at også Gulbrakka ble tatt i bruk som kontorer, mens Blåbrakka ble forlegning for menige.

Også det tyske operasjonsrommet i bunkeren ble tatt i bruk av Luftforsvaret. Her ble det opprettet en samlestasjon for Luftvakten i Trøndelag. Luftvakten var et varslingssystem med lytteposter på en rekke fjelltopper og høyder - i Trøndelag var det i alt 80 lytteposter og 4 samlestasjoner. Samlestasjonen hadde behov for mye personell til betjening av radio, telefon og plottebord, dette var en jobb som lottene i Trondheim skjøttet i mange år.

Med den kalde krigen fulgte norsk tilslutning til NATO og amerikansk vå-

penhjelp. Det førte blant annet til en storstilt utbygging av Luftforsvarets flystasjoner Værnes og Ørland, samt kontroll- og varslingsstasjonen på Gråkallen. Luftkommando Trøndelag flyttet derfor i 1956 til Værnes. Også operasjonsrommet i bunkeren ble overflødig, operasjonsrommets funksjoner ble overtatt av det nye og moderne anlegget på Gråkallen.

Dermed var Luftvernartilleriet den eneste avdelingen som var igjen på Kuhaugen. Nå ble Luftvernartilleriet fra 1952 underlagt Hæren, så fra 1956 var det Hæren som formelt rådde grunnen på Kuhaugen. Men allerede i 1959 ble Luftvernartilleriet tilbakeført til Luftforsvaret, og Kuhaugen fikk da betegnelsen Luftforsvarets stasjon Kuhaugen.

På slutten av 1950-tallet skjedde det en omprioritering med hensyn på Luftvernartilleriets oppgaver. De tunge luftvernkanonene som ble benyttet til luftforsvar av de største byene, ble betraktet som avleggs, og luftvernforsvaret av Trondheim by ble lagt ned 1. juli 1958. Fokus ble nå rettet mot forsvaret av de viktigste flystasjonene. For Trøndelags vedkommende førte det til en prioritering av flyplassforsvaret på Ørland og Værnes på bekostning av luftforsvaret av Trondheim.

Med denne omprioriteringen fulgte også flytting av personell fra Trondheim til Værnes og Ørland, og Luftforsvarets stasjon Kuhaugen stod nærmest ribbet

for oppgaver, materiell og personell, men leiren lå nå der, og bygningene var intakte om noe slitte.

Luftkrigsskolen - 1961 til i dag

Like etter krigen ble det satt fokus på hvordan Forsvarets utdanning skulle organiseres. I Forsvarskommisjonen av 1946 ble det nedsatt et eget utvalg som skulle behandle befalsordningen og utdanningen. Et hovedspørsmål var om det skulle opprettes en felles krigsskole, eller om hver forsvarsgren skulle ha sin egen krigsskole. Utvalget kom til at Hæren, Sjøforsvaret og Luftforsvaret var såpass ulike at det beste var å ha atskilt utdanning, men at krigsskolene skulle ligge såpass nær hverandre at det muliggjorde felles foredrag og sosialt samvær mellom kadettene. Alle tre krigsskolene ble derfor lagt til Oslo.

I 1949 ble Luftkrigsskolen etablert i Oslo, den første tiden holdt den til i Myntgaten 2. Av ulike årsaker ble samlingstanken forlatt, Sjøkrigsskolen flyttet til Vallemsviken utenfor Bergen, og Luftkrigsskolen flyttet i 1955 til Fornebu i Bærum. Den sivile flyvningen på Fornebu krevde imidlertid stadig større plass, og sommeren 1961 måtte Luftkrigsskolen ha nytt tilholdssted. Spørsmålet var hvor. Luftforsvarets overkommando la overordnede perspektiv til grunn for sin vurdering og nedsatte et utvalg. Da Luftkrigsskolen var avhengig av å hente inn timelærere i både sivile og militære fag, måtte skolen etter utvalgets syn ligge i nærheten av et

”konsentrert militært sentrum og et miljø med høyere sivile læreanstalter.” Dermed var Oslo og Trondheim de mest aktuelle lokaliseringssteder. Videre var det en forutsetning, for å gjøre flyttingen så rimelig som mulig, at Luftkrigsskolen flyttet til en allerede eksisterende militærleir. Utvalget festet seg ved leirene Lutvann og Linderud i Oslo og Kuhaugen leir i Trondheim, som altså var ledig etter at Luftvernartilleriet hadde flyttet. Utvalget anbefalte Kuhaugen, for der kunne Luftkrigsskolen ”skape sitt eget miljø og sette sine krav til utdanning uten å måtte ta hensyn til andre avdelinger.” Samtidig vektla Luftforsvaret nærheten til Norges Tekniske Høyskole (NTH). Luftforsvaret var, og er en høyteknologivirksomhet, og tilgang på lærekrefter fra NTHs teknologiske miljø veide tungt på vektskålen. Dessuten var det den gang et betydelig luftmilitært nærvær i landsdelen - flystasjonene Værnes og Ørland var fullt oppsatt, og Luftforsvarets kontroll- og varslingstjeneste hadde tilhold på Gråkallen. Dermed antok man at skolen skulle være sikret gode lærekrefter også i luftmilitære fag.

Kuhaugen gikk seirende ut av ”konkurransen”, og høsten 1961, samtidig som det pågikk en betydelig oppussing av lokalene, etablerte Luftkrigsskolen seg i gamle Strinda kommune. Nå viste det seg at det var kun beliggenheten til Kuhaugen leir som tilfredsstilte Luftkrigsskolens krav. Bygningene i militærforlegningen var ikke egnet til

Oversiktsbilde tidlig på 1970-tallet som viser den gamle tyske bygningsmassen i en noe modernisert utgave, samt det helt nye undervisningsbygget (10). Bilde utlånt av Jørn Nikolaysen.

(1) Lager/gymnastikksal

Tegnet av norsk arkitekt og oppført i løpet av 1940/41. Opprinnelig var denne bygningen innredet som lager for luftvermateriell i andre etasje og snekkerverksted i første. Etter krigen ble lageret brukt av Luftforsvaret for oppbevaring av intendanturmateriell og luftvernutstyr. I tillegg ble det i andre etasje avsatt rom til en liten hybel for oppsynsmannen, mens første etasje ble innredet som kontor til vaktkommandør, hvilerom til vaktstyrken og tre vaktarrester.

Da det ble klart at Luftkrigsskolen skulle overta Kuhaugen, ble lageret revet, og en gymnastikksal på 280 kvm ble oppført på grunnmuren til den gamle tyske bygningen. Denne utbyggingen bar preg av hastverk, for bygget hadde betydelige bygningstekniske svakheter. Takkonstruksjon av limt treverk var antagelig for spinkelt dimensjonert, i alle fall førte stor snøbelastning til sprekker i vegger og vinduer vinterstid. Dessuten manglet garderobene ventilasjonsanlegg, som igjen medførte fuktskader i vegger og gulv. Bygget ble revet på 1990-tallet.

(2) Garasje/intendanturlager

Dette bygget ble tegnet av en norsk arkitekt og bygd i løpet av 1940/41. Bygget har tydelige nasjonalromantiske trekk, blant annet svalgang. Opprinnelig var bygget helt rødmalt, men etter krigen ble grunnmuren malt hvit, mens overbygget fortsatt var rødt. Tyskerne brukte bygget som stall, med hester og gjødselbinge i første etasje, og antagelig bodde stallguttene i andre etasje. Etter at Luftforsvaret overtok huset, inneholdt bygget lagerrom, garasjer, snekkerverksted, skistall, garderobe og omkleddingsrom for kadettene, transportkontor og intendanturlager.

I første etasje hadde Luftkrigsskolen på 1960-tallet en flysimulator, eller mer presist, en link av typen F-84. (F-84 var et jagerfly av amerikansk fabrikat som ble levert til Norge under Våpenhjelpen fra midten av 1950-tallet). De av kadettene som var flygere, hadde dermed muligheter til å holde noe av sine flyferdigheter ved like.

(3) Kjøkken/messebygg

Dette bygget ble tegnet i "trønderlån-stil" av norsk arkitekt og oppført i løpet av 1940/41. Første etasje inneholdt kjøkken mens det i andre etasje var spisesal for menige, kinosal, festsal og scene. Også dette bygget ble påbygd og modernisert i 1961/62. Første etasje ble utvidet med bar og garderobe, mens andre etasje ble tilført to oppholdsrom og garderobe. I forbindelse med at Luftkrigsskolen ble utvidet fra toårig til treårig, ble messebygget utvidet for å kunne huse et større antall kadetter. En ny bar, et nytt oppholdsrom (indre salong) og større garderobe, og samlet grunnflate ble nå 640 kvm.

(4) Hvitbrakkka

Tegnet av norsk arkitekt og oppført 1940/41 i "trønderlån-stil". Grunnflate 320 kvm i to etasjer samt kjeller. Under krigen hadde det tyske Stabsbatteri 701 sine kontorer i bygget. Under rolige forhold var bygget også kommandosentral for "Flakengruppenkommando Drontheim". Da Luftforsvaret rykket inn på Kuhaugen etter krigen, ble dette bygget hovedkvarter for Luftkommando Trøndelag. Første etasje rommet kontorer, mens andre etasje bestod av kjøkken, spiserom og forlegningsrom for befal. Hvitbrakkka ble i 1960/61 oppusset for 91 000 kroner, og da Luftkrigsskolens administrasjon flyttet inn kunne de ta i bruk tidsmessige kontorer, lunsjrom og konferanserom.

(5) Blåbrakkka/kadettforlegning

Tegnet av norsk arkitekt og oppført i "trønderlån-stil" 1940/41. Under krigen var det forlegning for menige tyske soldater. Etter krigen og frem til 1959 var det Luftforsvarets menige soldater som hadde tilhold her. Før Luftkrigsskolen kom til Kuhaugen, ble Blåbrakkka pusset opp for 110 000 kroner, og 28 dobbeltrom stod klare for kadettene høsten 1961. Kjelleren huset fra 1961 skytebane og fotolaboratorium, senere ble det vaskerom og lager for kadettene.

En interessant bygningsteknisk detalj var at både Blåbrakkka og Gulbrakkka hadde ekspansjonsgrav rundt kjelleren for å minske virkningene av trykket i tilfelle bombenedslag.

(6) Gulbrakkka

Tegnet av norsk arkitekt og oppført 1940/41 i "trønderlån-stil" med grunnflate 26,5m x 10,5m. Under krigen var også Gulbrakkka forlegning for tyske menige soldater. Bygget var moderne for sin tid, med dusj og vannklosett for soldatene. Etter krigen benyttet Luftforsvaret Gulbrakkka både til kontorer og forlegning. Før Luftkrigsskolen kom til Kuhaugen, ble bygget omgjort til undervisningsbygg. Første etasje var fortsatt kontorer, mens andre etasje nå ble klasserom. I kjelleren var det bibliotek, lager og kopieringsrom. Dessuten ble det bygd til en undervisningsaula med scene og 61 sitteplasser. Da et nytt undervisningsbygg stod ferdig i 1972 (10), ble det nytt tilholdssted for bibliotek og undervisning. Gulbrakkka ble deretter benyttet til kontorer for skolens undervisningspersonell, videorom og det såkalte taktikkrommet.

(7) Sjefsbolig

Dette tømmerhuset ble opprinnelig satt opp i Oppdal kommune av tyskerne under krigen, og fungerte som fritidshus og jakthytte. I 1949 ble hytta tatt ned, merket og flyttet til Kuhaugen. I 1950 var den gjenreist og ble tiltenkt som bolig for sjefen for Luftkommando Trøndelag. Han var imidlertid ikke fornøyd med bygget, og det gikk derfor til nestkommanderende. Frem til 1960 var huset i sin opprinnelige form. Da ble det foretatt en omfattende modernisering. I den nordlige enden ble det bygd en peisestue, og i sør ble det utvidet med tre soverom. Fra 1961 til det ble revet på 1990-tallet, var dette bolig for sjefen for Luftkrigsskolen.

(8) Bassenget

På utsiden av Gulbrakkka hadde tyskerne under krigen gravd ut et basseng, som skulle benyttes som vannkilde for brannvernet av Kuhaugen leir. Luftkrigsskolen holdt bassenget ved like. En gang i året ble det tømt og rensset, og det var da i 14 dager anledning for kadettene å bruke det til bading.

Det kan også nevnes at Luftkrigsskolen hadde 13 regnbueørret i bassenget, disse ble matet av kadettene og trivdes tilsynelatende som "fisken i vannet". Men da bassenget skulle rengjøres og tettes for en lekkasje, ble vannet tappet og fiskene forsvant i sluket, noe som førte til at utløpet ble tett, og naboens kjeller ble fylt med vann - og Luftkrigsskolen måtte betale 3000 kroner i erstatning, en betydelig sum først på 1960-tallet.

(9) Bunker

På toppen av Kuhaugen, mellom messebygningen og Skyåsveien står det et grønt tårn. Tårnet hviler på en asfaltert flate, som ved nærmere ettersyn viser seg å være taket på en tysk bunker. Bunkeren, av typen Regelbau FL 331, ble som resten av det tyske anlegget bygd i løpet av 1940/41. Regelbau var en ferdigtegnet konstruksjon for et bestemt formål, slik at den kunne bygges og settes i drift i løpet av kort tid. Bunkeren har, som mange av de tyske krigskonstruksjonene, en usedvanlig robust konstruksjon i jern og betong for å motstå bomber og gass.

Til daglig ble operasjonene styrt fra Hvitbrakkka, men i tilfelle flyalarm eller fare for flyangrep ble operasjonene ledet fra kommandorommet i bunkeren. Sentralt i bunkeren var et stort vertikalt plottebord som ga et situasjonsbilde over den luftmilitære aktiviteten.

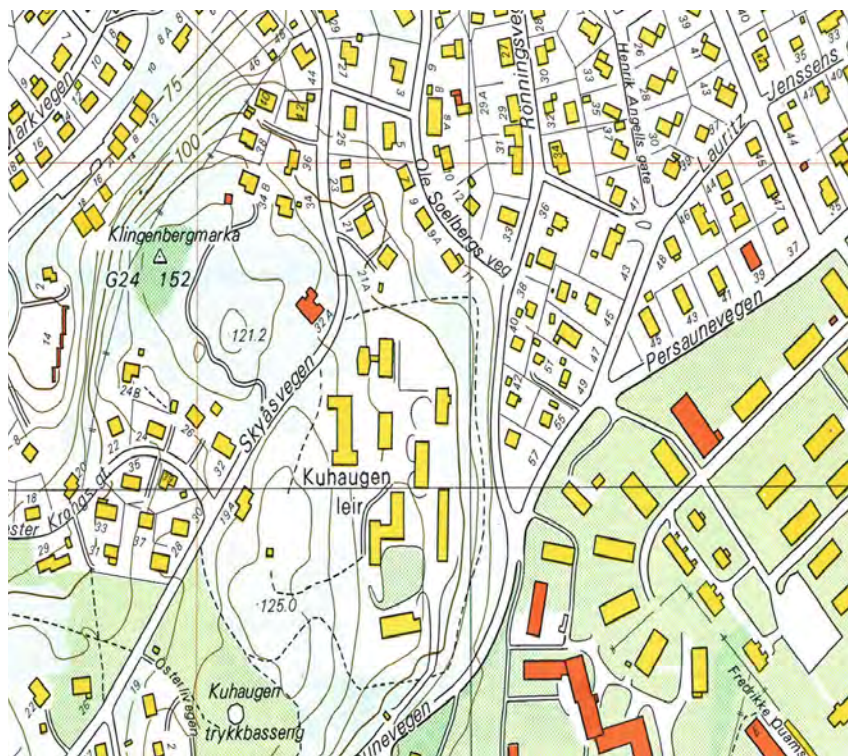

Vannmagasinet fra krigens tid innvendig. Dette ble overtatt av Trondheim kommune etter krigen og er nå "Kuhaugen høydebasseng" og fortsatt i bruk. Det ligger sør for bunkeren. Fram til 1964 kom vannet fra Bymarka - senere fra Jonsvatnet. Foto: Schrøder. Utlånt av Jørn Nikolaysen.

undervisningsformål. Videre store utbedringsarbeider var påkrevd, og over 1,4 millioner kroner ble brukt til oppussing og nybygg for å få det som i 1962 kunne betegnes som et tidsmessig skoleanlegg. Skoleelevene, eller kadettene, som de blir kalt, fikk sin forlegning på Blåbrakka, administrasjonen inntok Hvitbrakka, mens Gulbrakka ble benyttet som undervisningslokale, og skolesjefen flyttet inn i den laftede sjefsboligen. Tre nye bygninger ble satt opp - gymnastikksal, auditorium og messetilbygg. Tegningene ble denne gang utført av Forsvarets Bygningstjeneste. Skolen hadde ved oppstarten på Kuhaugen 36 elever og 11 fast ansatte, derav 4 inspeksjonsoffiserer og 3 lektorer (2 i realfag, 1 i språk).

Fra starten i 1949 var Luftkrigsskolen en toårig officersutdannelse for flygere og luftvernartillerister - i 1963 ble også kontroll- og varslingsbransjen inkludert, og frem til 1984 utdannet Luftkrigsskolen offiserer til den såkalte krets 1 i de operative bransjer.

For å bli opptatt som kadett var kravet examen artium, godkjent befalsskole eller flyskole og ett års praksis. Til å begynne med var Luftkrigsskolen sterkt preget av realfag, dette ble justert, slik at det i 1962 var en reallinje og en språklinje. Reallinjen tilsvarte første års pensum (felleskurset) i matematikk og fysikk på daværende NTH, mens språklinjen hadde engelsk på universitetsnivå og fransk på noe lavere nivå. Opplegget

Utsnitt av kart fra 1981. Innkjørseilen til Kuhaugen leir er fra Persaunevegen. Til høyre vises del av Persaunet leir. Gjengitt med tillatelse fra Kart- og oppmålingsavdelingen, Trondheim kommune.

Bildet er tatt ca. år 2000 og viser bygningsmassen på Kuhaugen etter den store utbyggingen som fulgte i kjølvannet av ny skoleordning på 1990-tallet. Antallet elever og ansatte økte da betraktelig, og det er idag ca. 90 elever og 60 ansatte ved Luftkrigsskolen. De to store bygningene lengst sør er forlegninger med tilsammen 120 enkelterom (1). Kjøkkenet og messa (2) ble også betydelig utvidet og bygd sammen med undervisningsbygget (6), som rommer både en stor aula, et betydelig utbygd bibliotek med lesesal, kontorer og undervisningsrom. Idrettshall med skytebane og styrkerom (5). Av de opprinnelige bygningene er fortsatt kjøkkenet (2), stallen (3) og Hvitbrakkka (4) i bruk. Bunkereren (7) er ikke lengre i bruk, men deler av området over er asfaltert og benyttes som parkeringsplass, mens et annet område benyttes til hinderbane. Bilde utlånt av Jørn Nikolaysen.

ble også justert vekk fra rent tekniske og militære fag til en mer almindennende og humanistisk retning. "Dette", sa daværende skolesjef, oberstløytnant Bjørn Johansen, i et intervju med Adresseavisen den 17. august 1962, "ikke minst fordi offiseren må lære å behandle folk, de skal være lærere, ledere og oppdragerer for de unge rekrutter, og vi søker også å finne en balanse mellom de militære og sivile fag fordi offiserene også skal fylle sin plass i samfunnet." Skolesjefen uttrykte ellers tilfredshet med lokalene, men han savnet et skikkelig bibliotek med tilstøtende lesesal der elevene kunne benytte seg av bibliotekets litteratur.

Etter flyttingen til Kuhaugen førte biblioteket en heller kummerlig kjeller-tilværelse i Gulbrakkka.

Under etableringsfasen på 1960-tallet var Luftkrigsskolen toårig og antallet elever relativt stabilt; ca. 20 på hvert kull, altså 40 totalt. På midten av sekstitallet var krigsskoleordningen (lokalisering og innhold) flere ganger oppe til vurdering. Resultatet ble fortsatt tilhold i Trondheim, men skolen ble fra 1970 treårig, både fordi Hæren og Sjøforsvaret allerede hadde innført treårig modell, og fordi det i samfunnet for øvrig var et økende krav til utdanning, og Luftfor-

Kadettene skal ikke bare få akademisk ballast, de må også igjennom oppstillinger og parader. Her, antagelig i 1984, er det generalinspektøren for Luftforsvaret, Magne Tobias Sørensen, som inspiserer troppene. Bilde utlånt av Luftkrigsskolen.

svarets ledelse var opptatt av at Luftkrigsskolen verken måtte få et krigsskole "light" stempel, eller at den skulle ligge på et lavere nivå enn sivile høyskoler det var naturlig å sammenligne seg med.

Innføringen av treårig skoleordning førte til flere elever og ansatte, og dermed var den tilgjengelige bygningsmasse for liten. Det ble derfor besluttet å bygge et nytt undervisningsbygg med bibliotek og språklaboratorium. Nybygget på 900 kvm over to etasjer, og til en kostnad på 2,2 millioner kroner, stod ferdig til skolestart høsten 1972. Det nye bygget, tegnet av arkitektfirmaet Bergersen og Kjeldset fra Oslo, skilte seg med sitt formspråk og tidsmessige materialer, ut-

strakt bruk av glass og betong, ut fra de øvrige bygg, men med et nøkternt uttrykk føyde det seg godt inn i landskapet.

Nå er det jo slik at nye skoleordninger kommer med jevne mellomrom, så også i Forsvaret. Både på 1980- og 1990-tallet var det omfattende revisjoner av krigsskoleordningen. Det førte for det første til at stadig flere av Luftforsvarets offiserer skulle innom Luftkrigsskolen som en del av sin offisersutdannelse, dermed ble det igjen behov for større forlegninger og flere større skolearealer. Samtidig ble undervisningsmodellen akademisert, med en målbevisst satsning på å utvikle kompetanse i fagene luftmakt og ledelse. Lærerkreftene fikk

også en skikkelig kompetanseheving, og Luftkrigsskolen kunne gi vektall som i det sivile høyskolesystemet. Det førte til at Luftkrigsskolen i dag har en fullverdig bachelor-utdanning, med lærerkrefter "inhouse" som innehar både master- og doktorgrader fra sivile læresteder i inn- og utland. I tillegg til høyere sivil og militær utdanning har mange erfaring fra krigsoperasjoner på Balkan, Midt-Østen, Irak og Afghanistan. I sum har dette ført til at Luftkrigsskolen i dag er blitt et riktig kompetansesenter, og dagen skolesjef, oberst Ole-Asbjørn Fauske, kan med lite skjult stolthet påpeke at skolen i dag er eksportør av forelesninger til NTNU.

Kilder

Hovd, Rune: *Værnes – fra høvdingesete til storflyplass*. Utgitt av Værnes flystasjon i samarbeid med Forsvarets pensjonistforening. Værnes og Stjørdal historielag. 2000. 363 s.

Bakken, Rolf: *Kuhaugens historie*. Hovedfagsoppgave ved Luftkrigsskolen, 1989.

Espenes, Øystein: *Fra "Monkey College" til Luftforsvarets høyskole*. Upublisert foredrag ved Luftkrigsskolens 60 års jubileum 2009.

Svein Duvsete, f. 1958, kadett ved Luftkrigsskolen 1985-1987. Cand. philol med historie hovedfag. Skrevet bind 3 av Luftforsvarets historie: *Kalde krigere og barmhjertige samaritaner 1945-1990*. Flykaptein i SAS.

Kuhaugen i 1998. I forgrunnen ser vi Strinda alders- og sykehjem og del av Persaunet leir. Til venstre for Luftkrigsskolen er Kuhaugen høydebasseng.

Utsnitt av flyfoto tatt av Fjellanger Widerøe AS - nr. FW-98330297.